

N:o 13.

Ank. till Riksd. kansli den 13 febr. 1896 kl. 2 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion om lagbestämmelser angående arfvode för utredning af dödsbo.

Andra Kammaren har till laguskottets behandling hänvisat en af herr *Hedin* inom kammaren väckt motion, n:o 5.

Efter det motionären omförmålt ett uti en Stockholmstidning under nästlidet år förekommande meddelande, att utredningsmännen uti sterbhuset efter en i Stockholm år 1892 affiden industriidkare, hvilket sterbhus visat en tillgång af 626,721 kronor 25 öre och för hvars utredning ingen rättgång och ingen auktion varit behöflig, tillgodofört sig i arfvode 4 % å berörda belopp med 25,068 kronor 85 öre, anföres vidare uti motionen:

Dessa uppgifter, som ej kunde undgå att ådraga sig mycken uppmärksamhet, framkallade helt naturligt den frågan, huruvida ej lika giltig anledning, som i fråga om bouppteckning och arfsskifte, förefunnes att meddela lagbestämmelser om beräkning af arfvode för utredningsmän i dödsbo. Ehuru intet skäl förekom att draga uppgifternas riktighet i tvifvelsmål, hade motionären likväl ansett sig böra förvissa sig om att de voro fullt exakta; och att så var fallet, frånginge af de motionären meddelade upplysningar och styrktes äfven, hvad de väsentligaste punkterna anginge, af tre till motionen fogade bilagor, litt. A, B och C.

Arfvodet, äfven om det beräknades lika å sterbhusets hela tillgång — ehuru största delen deraf syntes icke hafva kunnat orsaka något näm-

värdt besvär —, förekomme anmärkningsvärdt, ja, orimligt högt. Jemförelsevis kunde nämnas, att utredningen af dödsboet efter den frikostige donatorn till Stockholms högskola, fabrikören Söderberg, vid en behållning af omkring 2¹/₂ millioner kronor lär hafva, enligt den affidnes förordnande, ersatts med 3,000 kronor till hvar och en af fyra utredningsmän.

Den åberopade tidningen anmärkte, att »ofvan relaterade händelse, långt ifrån att utgöra något sällsynt undantag, har många sina likar, utan att proceduren kan betecknas såsom annat än högst 'laglig' och oantastlig, man må i tysthet tänka derom hvad man vill. Uppenbarligen är lagen här ofullständig, då den icke gifver någon rättelse eller ledning i fråga om affärsutredningar och det arfvode, de betinga.» Efter att hafva påpekat en del af de om arfvode för bouppteckningar och arfskifte gällande föreskrifter, yttrade tidningen vidare:

»Liksom lagen icke eger några sanktionerade bestämmelser om afveckling medelst administration vid undvikande af konkurs, har den ej heller några om dess motstycke, affärsutredning vid dödsfall i syfte att förenkla boets ställning och göra densamma öfersigtlig. Det är ett helt annat, både insigter och erfarenhet kräfvande uppdrag att utreda en invecklad affärsställnings aktiva och passiva samt bringa dem till bästa möjliga resultat — än det att uppteckna och värdesätta ett antal inventarier, och en vidsträckt latitud må därför gerna vara medgifven utredningsmans arfvode under vissa sådana förutsättningar. Men lagen går utan tvivel för långt i återhållsamhet, då den betraktar affärsutredningen som en blott och bar privatsak, beroende på frivillig öfverenskommelse och uppgörelse.

Det kan nemligen inträffa, att utredningsman under skyddet af frivilligt och obegränsadt arfvode gör sig skyldig till utpressningar. Detta kan ega rum såväl der utredningens svårare natur lemnar förevändning till anspråk som der utredningsmannaskapet icke kan betecknas som annat än en rikt doterad sinekur. I förra fallet är det vanligen rent tvång och i det senare hvarjehanda 'konsiderationer', som åstadkomma, att den tilltagne får sin vilja fram. Här synes oss, att lagen bör kunna fullgöra sin *preventiva* uppgift att genom föreskrifvande af vissa gränser vid utredningsarfvode lemna ett regulativ, hvilket på samma gång gifver den nyttige utredningsmannen all skäligen ersättning och belöning och skyddar det mer eller mindre försvarslösa sterbhuset eller myndlingen från prejeri. Genom ofvan anförda förhållanden hafva vi velat fästa uppmärksamheten på den brist eller ofullständighet i lagen, som onekligen förefinnes och som väl fortjenar att vid nästa riksdag afhjelpas.»

Den anmärkningen, att fall af blott skenbart frivillig öfverenskommelse kunde inträffa, då det är högeligen påkalladt, att lagen medgäfve och offentlig myndighet hade att tillämpa nödig rättelse i aftalet om arfvode, syntes ej kunna bestridas, äfven om ofvan omförmälda prejeri skulle vara alldeles exceptionellt, hvilket dock ej torde vara fallet.

Vidare, och om än genom anlitande af domstolarne äfven nu rättelse kunde vinnas, torde det vara att föredraga, att laglig föreskrift så vidt möjligt förebyggde rättegång, detta dess hellre som anlitandet af domstolsvägen för närvarande knappast syntes erbjuda visshet om att rättelse kunde vinnas, enär det nemligen förefölle som domstol nu måste grunda sitt ogillande af ett aftal ej å vissa lagbud, utan å pröfning af billighets-skäl. Af den såsom bilaga D meddelade Kongl. Maj:ts dom torde man

svårligen kunna finna, å hvilken formel och uttrycklig rättsgrund rådstufvurättens i Stockholm af hofrätt och högsta domstolen i hufvudsak fastställda dom stödde sig.

Med anledning af det anförda hemstälde motionären, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lagbestämmelser om beräkning af arfvode för sterbhusutredning.

För den händelse, att föreskrifter i detta ämne skulle anses stå i det sammanhang med bestämmelserna om ersättning för boupptecknings- och arfskiftesförrättning, att äfven dessa borde komma under öfvervägande i förbindelse med fråga om meddelande af föreskrifter i förstnämnda ämne, föreslog motionären alternativt,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes, i samband med en revision af gällande föreskrifter om arfvode för bouppteckning och arfskifte, låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lag om arfvode för sterbhusutredning.

Vid bedömande af den utaf motionären väckta frågan bör först och främst uppmärksammas, att ett sterbhus icke är af lagen bundet i sitt val af utredningsman utan härutinnan eger den fullständigaste frihet, och att det i allmänhet står sterbhuset fritt att med den tilltänkte utredningsmannen ingå aftal om det arfvode, som bör denne tillkomma. Möjligheten att fortfarande sluta sådana aftal uteslötes naturligtvis icke, äfven om lagstadgade beräkningsgrunder infördes, och det skulle då nog mången gång inträffa, att dessa grunder komme att bestämma, icke, såsom man afsett, maximum, utan minimum för arfvodet. Sterbhusdelagarne skulle nemligen finna för sig förödmjukande att erbjuda mindre belopp än hvad lagen fastslagit.

Hufvudskälet mot bifall till motionärens förslag ligger dock ej uti ofvan anförda omständigheter utan är att söka uti snart sagdt omöjligheten, enligt utskottets tanke, att utfinna någon *allmän*, med rättvisa och billighet öfverensstämmande norm för beräkning af ifrågavarande arfvode. Härutinnan måste aktgifvas på den betydande skilnad, som råder emellan å ena sidan bouppteckningar och arfskiften samt å andra sidan bo-

utredningar. Under det att vid de förra förrättningsmannens arbete och dermed hans berättigade anspråk på ersättning i regel växer i förhållande till boets storlek, kan om det för boutredningen erforderliga arbetet icke någon uppfattning hemtas af tillgångarnes eller behållningens storlek. Utredningen af bon i samma ekonomiska ställning kan erbjuda högst olika grad af besvär för utredningsmannen; ett ringa bo kan för sin utredning kräva lika mycket, ja, mera arbete än utredningen af ett sterbhus med högst betydliga tillgångar. Boutredningsbesväret beror på en massa faktorer af den beskaffenhet, att de knappast kunna af lagstiftaren förutses, långt mindre läggas till grund för allmänna lagbestämmelser.

Icke heller är sjelfva arbetet alltid af samma beskaffenhet och följaktligen icke heller af samma värde. Det ansvar, som är förknippadt med sterbhusutredningar, kan jemväl ställa sig högst olika, hvartill man icke får underlåta att taga hänsyn.

Just det af motionären omnämnda fall utgör, efter utskottets uppfattning, ett mycket talande bevis på svårigheten att uppställa allmänna regler för arfvodesberäkningen. Enligt hvad inom utskottet blifvit upplyst, hade den ifrågavarande industriidkaren under sin lifstid bedrifvit två särskilda, i hög grad ansvarsfulla affärer, den ena sedeltryckeri för statens räkning, den andra ett enskildt tryckeri, omfattande frimärkestryck för postverket, tillverkning af sedelblanketter för enskilda banker etc. Utredningsmännens uppdrag blef ingalunda endast en vanlig sterbhusutredning utan innefattade tillika högsta ledningen, disponentskapet för sterbhusets begge viktiga affärer under en stor del af utredningstiden, som lär hafva omfattat en tid af nära 1¹/₂ år. Arfvodet blef således icke endast ett vanligt utredningsarfvode utan tillika ersättning för administrerandet af en större affärsverksamhet, och med de vanligen förekommande boutredningarna är fallet uppenbarligen icke likstäldt.

Då utskottet sålunda anser det vara hvarken behöfligt eller ens möjligt för lagstiftaren att ingripa med allmänna regler för beräkning af utredningsmannearfvodet, vill utskottet dermed naturligtvis ej förneka, att missförhållanden i ifrågavarande afseende kunna uppkomma. Men utskottet håller före, att det enda lämpliga korrektivet mot dylika missförhållanden är det, som redan nu står öppet för hvarje sterbhusdelegare, som anser en utredningsman hafva tillgodofört sig större arfvode än honom rätteligen bör tillkomma — att nemligen hänskjuta frågan till rättens afgörande. Då, men icke i allmänna, på förhand gifna lagstadganden, kan tillbörlig uppmärksamhet fästas vid de för hvarje fall vexlande omständigheter, som äro af betydelse för arfvodets fastställande.

Under återopande af det ofvan anförda hemställer alltså utskottet,
att herr Hedins ifrågavarande motion icke må
till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 13 februari 1896.

På lagutskottets vägnar:

E. VON KRUSENSTJERNA.
